

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ – Πολιτική του σχολείου

ΠΡΟΛΗΨΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ

Ο ρόλος του σχολείου στοχεύει στην ολόπλευρη ανάπτυξη των μαθητών/μαθητριών (ψυχοκοινωνική, συναισθηματική και σωματική ανάπτυξη), ώστε να καταστούν ικανοί/ές να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας. Δεν περιορίζεται μόνο στη μαθησιακή διαδικασία. Το σχολείο συμβάλλει στην ανάπτυξη του σεβασμού, της δικαιοσύνης και της συνεργασίας, ως σημαντικών αξιών για την πρόληψη ενάντια στην ανάπτυξη επιθετικών και παραβατικών μορφών συμπεριφοράς. Επομένως, το σχολείο, που τάσσεται στον αγώνα ενάντια στη βία, **δηλαδή υιοθετεί την πολιτική μηδενικής ανοχής**, καθορίζει ξεκάθαρη πολιτική πρόληψης και διαχείρισης του σχολικού εκφοβισμού, η οποία εφαρμόζεται από όλη την εκπαιδευτική κοινότητα, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών. Αυτή η πολιτική κοινοποιείται σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς εντός και εκτός σχολείου.

Τονίζεται ότι η πρόληψη αποτελεί τον καλύτερο τρόπο αντιμετώπισης του σχολικού εκφοβισμού. Μέσα από συλλογική προσπάθεια, το φαινόμενο προλαμβάνεται, ή τουλάχιστον, αντιμετωπίζεται έγκαιρα. Το σχολείο καταρτίζει «Σχέδιο Δράσης Αγωγής Υγείας και Πρόληψης της Παραβατικότητας», στο πλαίσιο του οποίου λαμβάνονται συστημικά μέτρα πρόληψης κατά του σχολικού εκφοβισμού σε επίπεδο σχολείου, τάξης, παιδιών και γονέων. Περισσότερες πληροφορίες για καλές πρακτικές/δράσεις πρόληψης της βίας και της νεανικής παραβατικότητας στο σχολείο και προαγωγής της ενεργού πολιτότητας μπορείτε να βρείτε στην ιστοσελίδα http://www.moec.gov.cy/paratiritirio_via/vravefseis_kalon_praktikon.html

Για την πρόληψη και αντιμετώπιση της σχολικής βίας και του σχολικού εκφοβισμού προτείνεται σχεδιασμός σε:

1. Επίπεδο Σχολείου
2. Επίπεδο Εκπαιδευτικού
3. Επίπεδο Μαθητή/Μαθήτριας
4. Επίπεδο Γονέων

Επίπεδο Σχολείου

1. Εκτίμηση κινδύνου σχολικού εκφοβισμού

Τα σχολεία εκτιμούν τον κίνδυνο σχολικού εκφοβισμού μέσω συλλογής δεδομένων που αφορούν τον σχολικό εκφοβισμό, όπως για παράδειγμα με παρατήρηση και χορήγηση ερωτηματολογίων σε παιδιά και εκπαιδευτικούς.

Το ΥΠΠΑΝ έχει ξεκινήσει την υλοποίηση διαχρονικής έρευνας σε όλα τα σχολεία της Κύπρου, δημόσια και ιδιωτικά, σε όλες τις βαθμίδες, σχετικά με το φαινόμενο της βίας στο σχολείο. Θα μελετηθούν μεταξύ άλλων, οι μορφές, η έκταση και οι τάσεις της βίας και θα δοθούν εισηγήσεις για παρεμβάσεις σχετικά με την αντιμετώπιση του φαινομένου και για χάραξη πολιτικής.

- 2. Πολιτική για τη διαχείριση του σχολικού εκφοβισμού**
Ένα ισχυρό εργαλείο για πρόληψη του σχολικού εκφοβισμού είναι η διαμόρφωση εκ μέρους του Σχολείου πολιτικής για αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού η οποία να εφαρμόζεται με συνέπεια και κυρίως με έμφαση στη **μηδενική ανοχή** (Παράρτημα ΙΙΙ). Η πολιτική αυτή εντάσσεται στο Σχέδιο Δράσης Αγωγής Υγείας και Πρόληψης της Παραβατικότητας, το οποίο καταρτίζεται από το Σχολείο με την έναρξη κάθε σχολικής χρονιάς (βλ. Εγκύκλιο γρρ4464, ημερ. 30/08/2016).
- 3. Διαφάνεια πολιτικής κατά του σχολικού εκφοβισμού**
Τα σχολεία κοινοποιούν στα παιδιά, τους γονείς και το ευρύτερο κοινό (μέσω της ιστοσελίδας τους) την πολιτική τους κατά του σχολικού εκφοβισμού.
- 4. Κώδικας συμπεριφοράς του Σχολείου**
Σε συνεργασία με τους μαθητές και τις μαθήτριες, τίθενται οι σχετικοί κανόνες της τάξης, ώστε όλα τα παιδιά να νιώθουν ασφάλεια και συμπερίληψη. Θα ήταν καλό, στον κώδικα συμπεριφοράς του σχολείου, να γίνεται ξεκάθαρη αναφορά στον σχολικό εκφοβισμό, με λεκτικό, το οποίο, να αντιστοιχεί στην ηλικία των μαθητών/μαθητριών.
- 5. Εντοπισμός χώρων υψηλού κινδύνου και δημιουργία σχεδίου επαγρύπνησης**
Οι εκπαιδευτικοί εντοπίζουν στο σχολείο χώρους υψηλού κινδύνου για εκφοβιστικά περιστατικά («κρυφά σημεία»), αξιοποιώντας πληροφορίες που λαμβάνονται από τους/τις μαθητές/μαθήτριες. Στα σημεία του σχολείου, που τα παιδιά δηλώνουν ότι δεν νιώθουν ασφάλεια, πρέπει να γίνεται στοχευμένη παιδονομία/εφημέρευση. Ερευνητικά έχει αποδειχθεί ότι η παρουσία ενηλίκων στα σημεία υψηλού κινδύνου είναι καταλυτική στην αποτροπή του φαινομένου.
- 6. Οργάνωση παιχνιδιών κατά τη διάρκεια του διαλείμματος**
Τα οργανωμένα διαλείμματα διασφαλίζουν ότι τα παιδιά είναι απασχολημένα και ψυχαγωγούνται και θεωρείται πρακτική που αν χρησιμοποιείται κατάλληλα, βοηθά στη μείωση των συγκρούσεων. Ενδείκνυται η εμπλοκή των ίδιων των μαθητών/μαθητριών στην επιλογή των παιχνιδιών.
- 7. Κώδικας Συμπεριφοράς κατά του Ρατσισμού**
Η εφαρμογή στο σχολείο του «Κώδικα Συμπεριφοράς κατά του Ρατσισμού και Οδηγού Διαχείρισης και Καταγραφής Ρατσιστικών Περιστατικών» αποτελεί ενισχυτικό παράγοντα στην πρόληψη του εκφοβισμού (για περισσότερες πληροφορίες, βλ http://www.pi.ac.cy/pi/index.php?option=com_content&view=article&id=1429&Itemid=448&lang=el)
- 8. Πρόληψη ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού**
Τα σχολεία λαμβάνουν υπόψη τους τον «Οδηγό Εκπαιδευτικού σε θέματα ανταπόκρισης στην ομοφοβία και τρανσφοβία στην εκπαίδευση»

(Ομάδα HOMBAT, 2019) και συγκεκριμένα τις «Εισηγήσεις για τη δημιουργία ενός συμπεριληπτικού σχολικού περιβάλλοντος ως προς τη σεξουαλική ποικιλομορφία». Για περισσότερες πληροφορίες βλ. http://www.pi.ac.cy/pi/files/epimorfosi/antiratsistiki/HOMBAT_GUIDE.pdf π.χ. γίνεται προσπάθεια για την καταπολέμηση έμφυλων στερεοτύπων. Αμφισβητούνται και αποδομούνται οι έμφυλες στερεοτυπικές απεικονίσεις, αναφορές, προσδοκίες και συμπεριφορές μέσα στο σχολικό περιβάλλον. Αποφεύγεται ο έμφυλος διαχωρισμός στην εκπαίδευση, καθώς και προσωπικές στερεοτυπικές αντιλήψεις για το φύλο και τον σεξουαλικό προσανατολισμό.

9. Κλίμα του Σχολείου

Διεθνή ερευνητικά δεδομένα υποστηρίζουν ότι το σχολικό κλίμα συνδέεται με τη θυματοποίηση. Ένα θετικό σχολικό κλίμα συσχετίζεται με την ευεξία των μαθητών/μαθητριών, τη μείωση της βίας και των προβλημάτων συμπεριφοράς και τη σημαντική αύξηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων. Άξονες που διέπουν την οικοδόμηση θετικού κλίματος:

- Σχολική δικαιοσύνη: Το Σχολείο εφαρμόζει τους κανόνες που έχουν θεσπιστεί, με συνέπεια, σταθερότητα και με δίκαιο τρόπο. Έτσι, εξασφαλίζεται το αίσθημα της δικαιοσύνης, που είναι βασική προϋπόθεση για τη μείωση της βίας. Επίσης, μέσα από τις πρακτικές του Σχολείου και τη συμπεριφορά των εκπαιδευτικών, προάγονται αξίες όπως ο σεβασμός, η αξιοπρέπεια και η αλληλεγγύη.
- Συνεργασία των εκπαιδευτικών: Η αλληλεγγύη, ο σεβασμός, η συναντίληψη μεταξύ των εκπαιδευτικών, η αντιμετώπιση των θεμάτων και των προκλήσεων από κοινού, είναι απαραίτητα για την οικοδόμηση θετικού κλίματος. Οι εκπαιδευτικοί επιβάλλεται να έχουν συναντήσεις, ώστε να συνεργάζονται. Η εκφοβιστική συμπεριφορά δεν αφορά μόνο έναν/μία μαθητή/μαθήτρια ή έναν/μία εκπαιδευτικό, αλλά το σύνολο της σχολικής κοινότητας.
- Ενεργός εμπλοκή των μαθητών/μαθητριών: Το Σχολείο εμπλέκει τους/τις μαθητές/μαθήτριες στη σχολική ζωή, τους δίνει χρόνο και ευκαιρίες, ώστε να εκφράζουν συναισθήματα, απόψεις και εισηγήσεις και να δίνουν τη δική τους ανατροφοδότηση για ό,τι συμβαίνει γύρω τους.
- Ελκυστικό Σχολείο: Ένα ελκυστικό σχολείο υλοποιεί δραστηριότητες που κινητοποιούν το ενδιαφέρον των μαθητών/μαθητριών, έχει περιβάλλον φιλικό και ανταποκρινόμενο στις ανάγκες της ηλικίας τους και στοχεύει στις σχέσεις εκπαιδευτικών και μαθητών/μαθητριών, οι οποίες θα επιτρέπουν την ανάπτυξη του αλληλοσεβασμού και της αμοιβαίας εμπιστοσύνης.
- Πρωτογενής Πρόληψη: Η εφαρμογή προληπτικών δράσεων είναι η καλύτερη επένδυση για την οικοδόμηση καλού κλίματος και τη μείωση της βίας.
- Συνεργασία με τους γονείς: Η ποιότητα του δεσμού με τις οικογένειες αποτελεί σημαντικό στοιχείο στην οικοδόμηση καλού κλίματος στο Σχολείο. Η καλή σχέση επιτυγχάνεται με την ενημέρωση και την εμπλοκή τους στις δράσεις του Σχολείου. Επιτυγχάνεται, επίσης, με την εκπαίδευση και τη στήριξή τους σε διάφορα θέματα.
- Συνεργασία με άλλους φορείς: Η συνεργασία του Σχολείου με άλλους

φορείς εξασφαλίζει βοήθεια στις προσπάθειες του Σχολείου για την επιτυχία και την ασφάλεια των μαθητών/μαθητριών του.

- Ποιότητα ζωής: Ένα όμορφο, καθαρό και λειτουργικό περιβάλλον, σωστά εξοπλισμένο, αποτελεί μια σημαντική παράμετρο για τη διαμόρφωση θετικού κλίματος, όπου εκπαιδευτικοί και μαθητές/μαθήτριες εργάζονται ευτυχισμένα και δημιουργικά.

Επίπεδο Εκπαιδευτικού

1. Σχέδιο κατάρτισης εκπαιδευτικών κατά του σχολικού εκφοβισμού

Το Σχολείο επενδύει στην επιμόρφωση όλων των εκπαιδευτικών της σχολικής μονάδας, ώστε αυτοί/ές να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν, να προλαμβάνουν και να διαχειρίζονται περιστατικά σχολικού εκφοβισμού. Υπενθυμίζεται ότι το Παρατηρητήριο για τη Βία στο Σχολείο πραγματοποιεί επιμορφώσεις εκπαιδευτικών με θέμα «Πρόληψη και διαχείριση του σχολικού εκφοβισμού».

2. Μέντορες εκπαιδευτικοί

Πρόκειται για έναν θεσμό που αποσκοπεί στη στήριξη μαθητών/μαθητριών που θεωρούνται πιο ευάλωτοι στη Μέση Εκπαίδευση. Ο/Η Μέντορας Εκπαιδευτικός είναι ένας αποτελεσματικός θεσμός που μπορεί να αξιοποιηθεί από το σχολείο για τη στήριξη, ενδυνάμωση και ενίσχυση μαθητών/μαθητριών με συμπεριφορικές και κοινωνικοσυναισθηματικές δυσκολίες και γενικά μαθητές/μαθήτριες που θεωρούνται πιο ευάλωτοι/τες. Ο/Η Μέντορας Εκπαιδευτικός λειτουργεί ως πρότυπο ενήλικα, ο οποίος με τη συμπεριφορά του και τη θετική σχέση που αναπτύσσει με τον μαθητή ή τη μαθήτρια, μπορεί να τον/την καθοδηγήσει και να τον/την επηρεάσει για να διαφοροποιήσει τις αρνητικές του/της στάσεις και δυσλειτουργικές συμπεριφορές. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. http://www.moec.gov.cy/dme/programmata/scholiki_paravatikotita/epimorfosi/programmata/mentores_ekpaideftikoi/encheiridio_ekpaideftikos_mentoras.docx

3. Διεξαγωγή σχετικών μαθημάτων

Διεξαγωγή μαθημάτων που αποσκοπούν στην κατάκτηση γνώσεων, στάσεων και δεξιοτήτων για πρόληψη του σχολικού εκφοβισμού. Σχετικές δραστηριότητες μπορούν να αναζητηθούν στο Πρόγραμμα Σπουδών Αγωγής Υγείας/Οικιακής Οικονομίας. Το εγχειρίδιο «Αναγνώριση και ευαισθητοποίηση γύρω από τον σχολικό εκφοβισμό» μπορεί να χρησιμοποιηθεί γι' αυτό τον σκοπό βλ.

http://www.moec.gov.cy/paratiritirio_via/ekpaideftiko_yliko/scholika_encheiridia/anagnorisi_kai_diacheirisi_sholikou_ekfovismou.pdf

Έμφαση θα πρέπει να δοθεί και στη διαπολιτισμική εκπαίδευση, μέσα από δραστηριότητες που προάγουν τη βιωματική μάθηση της συνύπαρξης με τον «διαφορετικό» και την καταπολέμηση των κάθε μορφής διακρίσεων. Το εγχειρίδιο «Ανακαλύπτοντας τον Ελέφαντα» μπορεί να χρησιμοποιηθεί γι' αυτό τον σκοπό βλ.

http://archeia.moec.gov.cy/sd/299/anakalyptontas_ton_elefanta.pdf

4. Διαχείριση τάξης

Οι εκπαιδευτικοί αναμένεται να έχουν ανεπτυγμένες δεξιότητες διαχείρισης τάξης, που θα στοχεύουν στη δημιουργία ενός ασφαλούς και ενθαρρυντικού σχολικού κλίματος για διευκόλυνση της μάθησης και πρόληψη καταστάσεων βίας. Η ύπαρξη συμβολαίου με κανόνες συμπεριφοράς σεβασμού προς τους άλλους είναι απαραίτητη.

5. Συνεργατική μάθηση

Η παροχή ευκαιριών στα παιδιά για ομαδοσυνεργατική μάθηση μπορεί να βελτιώσει τις σχέσεις μεταξύ τους, κάτι που δύναται να μειώσει την πιθανότητα εμφάνισης σχολικού εκφοβισμού. Ενθαρρύνεται η αλληλεπίδραση, η επικοινωνία, ο διάλογος, η διαδραστική συνεργασία και η συνεργατική μάθηση μεταξύ όλων των μαθητών/μαθητριών με στόχο την επίτευξη ενσυναίσθησης, σεβασμού και αποδοχής της διαφορετικότητας και ποικιλομορφίας.

6. Δεξιότητες επικοινωνίας εκπαιδευτικών

Οι εκπαιδευτικοί θα ήταν καλό να έχουν ανεπτυγμένες δεξιότητες επικοινωνίας (π.χ. ενσυναίσθηση) καθώς και θετική σχέση με τα παιδιά, ούτως ώστε τα παιδιά να νιώθουν άνετα να εκφραστούν για θέματα που τους απασχολούν.

7. Κουτί Επικοινωνίας

Με την πρακτική αυτή ανοίγεται ένα κανάλι επικοινωνίας με τους εκπαιδευτικούς και δίνεται η ευκαιρία στους/στις μαθητές/μαθήτριες να έχουν άποψη, να δίνουν ανατροφοδότηση ή να μοιράζονται τις δυσκολίες και τους προβληματισμούς τους. Νοείται ότι τα σχολεία παίρνουν τα κατάλληλα μέτρα, ώστε να εξασφαλίζεται η δυνατότητά τους να ανταποκριθούν στα μηνύματα που θα λάβουν.

8. Ώρα «Κοινωνία της Τάξης»

Στη συγκεκριμένη πρακτική καθορίζεται συγκεκριμένος χρόνος στο πρόγραμμα της τάξης κατά τον οποίο δίνεται η ευκαιρία στους/στις μαθητές/μαθήτριες να συζητούν θέματα που αφορούν άμεσα τη ζωή τους στο Σχολείο με τον/την υπεύθυνο/η εκπαιδευτικό της τάξης. Δίνεται έτσι η δυνατότητα στους/στις μαθητές/μαθήτριες και εκπαιδευτικούς να εκφράζουν τους προβληματισμούς, τις απόψεις, τις εισηγήσεις τους και να συζητούν διάφορα προβλήματα που έχουν σχέση με τη ζωή τους στην τάξη. Στο συγκεκριμένο χρόνο καταβάλλεται προσπάθεια επίλυσης των προβλημάτων/συγκρούσεων.

9. Στήριξη ευάλωτων παιδιών

Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν κάποια στοιχεία στη συμπεριφορά του παιδιού που πιθανόν, να παραπέμπουν σε σχολικό εκφοβισμό (πιθανά χαρακτηριστικά θυμάτων ή θυτών όπως αυτά περιγράφονται στο Παράρτημα Ι). Η ενίσχυση της αυτοεκτίμησης των μαθητών/μαθητριών που φαίνονται περισσότερο ευάλωτοι/ες στο να γίνουν στόχοι ή δράστες, είναι σημαντικός παράγοντας πρόληψης του σχολικού εκφοβισμού. Στους/στις μαθητές/μαθήτριες αυτούς/αυτές θα πρέπει να ανατίθενται ρόλοι και αποστολές, ώστε να ενισχύεται η υπευθυνότητά τους και να βελτιώνεται η σύνδεσή τους με την σχολική κοινότητα. Επίσης, θα πρέπει τα ευάλωτα παιδιά να εντάσσονται σε ομάδες με απώτερο σκοπό τη βελτίωση των κοινωνικών τους δεξιοτήτων και σχέσεων.

Επίπεδο Μαθητή/Μαθήτριας

1. Δεξιότητες πρόληψης και διαχείρισης του σχολικού εκφοβισμού

Είναι καθοριστικής σημασίας οι μαθητές/μαθήτριες να εμπλέκονται στην πρόληψη και διαχείριση του σχολικού εκφοβισμού. Οι μαθητές/μαθήτριες εκπαιδεύονται κατάλληλα, ώστε να αναπτύξουν δεξιότητες όπως η ενσυναίσθηση, η αποδοχή της διαφορετικότητας, η διαχείριση συναισθημάτων, οι δεξιότητες επικοινωνίας, η ανάπτυξη διεκδικητικής συμπεριφοράς, η βελτίωση αυτοεικόνας, η αναγνώριση του εκφοβισμού κ.ά. Κατ' αυτό τον τρόπο, οι αμέτοχοι παρατηρητές του φαινομένου γίνονται υποστηρικτές των θυμάτων.

2. Ομάδα Υποστήριξης Συνομηλίκων

Ιδιαίτερο ρόλο στην αναχαίτιση του σχολικού εκφοβισμού μπορούν να αναλάβουν τα παιδιά μέσω της προσέγγισης «Ομάδες Υποστήριξης Συνομηλίκων» (Παράρτημα ΙΙΙ).

3. Εμπλοκή των παιδιών στη λήψη αποφάσεων στη σχολική μονάδα (Μαθητικά Συμβούλια).

4. Συνέδρια/Ημερίδες (Διοργάνωση και παρουσίαση θεμάτων από παιδιά σχετικά με την πρόληψη της βίας και της νεανικής παραβατικότητας).

Επίπεδο γονέων

1. Επιμόρφωση γονέων/κηδεμόνων

Η ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση των γονέων/κηδεμόνων για το φαινόμενο, τα χαρακτηριστικά του και τις συνέπειες που μπορεί να έχει στην ανάπτυξη ενός παιδιού είναι έκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ. Τονίζεται η ανάγκη ενημέρωσής τους πριν την εμφάνιση περιστατικών σχολικού εκφοβισμού. Οι γονείς/κηδεμόνες μπορούν να ενημερώνονται μέσα από επιμορφώσεις, δελτία επικοινωνίας, την ιστοσελίδα του σχολείου και σχετικό έντυπο υλικό.

Στην πληροφόρηση αυτή μπορούν να συμπεριληφθούν συμβουλές προς τους γονείς/κηδεμόνες που αναπτύχθηκαν από την Υπηρεσία Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας, σε συνεργασία με τις Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας, στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος ΔΑΦΝΗ (http://www.moec.gov.cy/edu_psychology/pdf/dafni_parents.pdf).

Υπενθυμίζεται πως οι γονείς/κηδεμόνες μπορούν να παρακολουθούν Σεμινάρια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου (http://www.pi.ac.cy/pi/index.php?option=com_content&view=article&id=389&Itemid=320&lang=el), της Υπηρεσίας Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας (σε συνεργασία με το σχολείο όπου φοιτά το παιδί τους και όπου υπάρχει επίσημο αίτημα), καθώς και του Παρατηρητηρίου για τη Βία στο Σχολείο για τα σχολεία που συμμετέχουν στα δομημένα προγράμματα του ΠΑ.ΒΙ.Σ.

2. Επιτροπή Αγωγής Υγείας και Πρόληψης της Παραβατικότητας

Στην επιτροπή συμμετέχουν εκπρόσωποι του Συνδέσμου Γονέων.

3. Συμμετοχή των γονέων/κηδεμόνων στη διοργάνωση εκδηλώσεων του Σχολείου

4. Τακτική επικοινωνία και συνεργασία γονέων/κηδεμόνων με το Σχολείο

Νοείται ότι για να υπάρξει αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού, είναι πολύ σημαντική η συνεργασία όλων (σχολείο, εκπαιδευτικοί, μαθητές/μαθήτριες, γονείς/κηδεμόνες) καθώς και η συνεργασία του Σχολείου με το ΥΠΠΑΝ.